

Sosiaali- ja terveysministeriölle

HUOLTAJA-SÄÄTIÖN LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISLAIN HALLITUKSEN ESITYKSEN LUONNOKSESTA (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:45)

Yleistä

Huoltaja-säätiö kantaa huolta sosiaalihuollon asemasta ja tulevaisuudesta sote- rakenneuudistuksessa. Uudistuksen tarpeellinen ja kunnianhimoinen tavoite sote- integraatiosta voi toteutua ainoastaan, mikäli lainsäädännössä taataan sosiaalihuollolle terveydenhuollon kanssa tasavertainen asema. Sosiaalihuoltoa tulee lainsäädännössä tarkastella omine lähtökohtineen terveydenhuollon rinnalla, yhteistyökumppanina ja yhteistä toimintaa vahvistaen.

Näin ollen uudistuvaa sosiaalihuollon lainsäädäntöä (ns. sisältölakia) olisi ollut välttämätöntä voida tarkastella uudistuneen terveydenhuoltolain rinnalla, jotta edellä mainittu vertailu säännöspohjasta esillä olevassa järjestämislain esityksestä olisi täysin ollut mahdollista.

Toinen vakava huomautus liittyy kuntarakenneuudistuksen keskeneräisyyteen. Huoltaja-säätiö on eri yhteyksissä ilmaissut kantansa vahvojen peruskuntien tavoitteesta. Kuntarakenne osana järjestämistä olisi ollut ratkaistava, jotta kunnat todella voisivat sitoutua ei vain uuteen sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteeseen, vaan viemään käytäntöön kokonaisvaltaisesti sosiaalihuollon ja terveydenhuollon integraatiota kunnan muihin toimialoihin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lähtökohtana ja kansalaisten vaikuttamismahdollisuudet turvattava

Huoltaja-säätiö on eri yhteyksissä toistuvasti esittänyt ja kannattanut hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä uudistuvan lainsäädännön lähtökohdaksi. Huoltaja-säätiö näkee tulevaisuuden välttämättömän painopisteen hyvinvoinnin edellytyksiä luovassa ja ennaltaehkäisyä vahvistavassa rakenteessa ja toimintatavoissa. Se ei ole vain inhimillisesti toivottavaa vaan myös taloudellisesti selvästi perusteltua, kestävä ja kannattava. Nyt annettu esitys järjestämislaista vaikuttaakin puitelailta palvelujen järjestämiselle ja vastuu edellytyksiä luovasta ja ennaltaehkäisevästä kokonaisuudesta puuttuu kokonaan. *Laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edellytysten ja edistämisen järjestämistä on säätiön näkemyksen mukaan saatava järjestämislakiin.*

Edelliseen kohtaan liittyen Huoltaja-säätiö haluaa painottaa toisaalta kunnan kaikkien asukkaiden, asuinalueiden ja järjestöjen sitouttamisen tärkeyttä hyvinvoinnin edistämiseen ja toisaalta palvelujen kehittämisen aitoa asiakaslähtöisyyttä. Nämä tulee myös säädöksiin kirjata.

Kannatus vahvoille sote-alueille

Kun kuntarakenne vielä on uudistamatta, kannattaa Huoltaja-säätiö vahvaa perustason sote-aluerakennetta vastuukuntineen. Järjestämislaissa on huolehdittava sekä tiiviistä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon horisontaalisesta integraatiosta että perus- ja erityispalvelujen tason vertikaalisesta integraatiosta. *On tärkeää, ettei päätöksenteko, rahoitus ja järjestäminen eriydy.*

Sote-alueen vastuukuntamallilla pystytään tässä vaiheessa parhaiten turvaamaan sote- toimintojen kokonaisvaltainen kiinnittyminen kunnan / alueen toimintaympäristön kokonaisuuteen ja integraatio kuntarakenteeseen, jossa kunnan eri toimialat ja toimijat pystyvät yhdessä poikkihallinnollisesti vaikuttamaan edellytyksiä luovasti ja ennaltaehkäisevästi varsinaista palvelutarvetta vähentäen.

Myös sekä kunnan palvelujen kokonaisuus että sote-palvelujen toimivuus ja vaikuttavuus edellyttävät eri toimialojen ja toimijoiden yhteistä ja jaettua vastuuta kunnassa.

Kuntarakenteeseen kiinnittyvä yhteinen tutkimus, koulutus ja kehittäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation vahvistamiseksi tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen tutkimus-, koulutus- ja kehittämisrakenne. On tärkeää varmistaa ja vahvistaa päätöksenteon ja toimintojen pohjautumista tutkittuun tietoon. Tässäkään sosiaalihuolto ei ole tasavertainen terveydenhuollon kanssa vaan vasta aika alkutaipaleella.

Järjestämislaissa tulee olla kuntia koskevat ja sitovat säädökset kuntien omasta ja eri tahojen kanssa yhteistyössä tehtävästä kehittämistoiminnasta. Tutkimuksen ja kehittämisen tulee kiinnittyä vahvasti kunnan toimintaympäristön kokonaisuuteen ja koko laajaan peruspalvelukenttään. Sosiaalihuollon tutkimuksen ja koulutuksen käytäntölähtöisyyttä tulee säädöksillä edistää.

Huoltaja-säätiö kannattaa tässä vaiheessa alan tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen rakentamista osaksi sote-alueita, jolloin vastuu tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen järjestämisestä säilyy sillä taholla, jolla on muukin järjestämisvastuu. Riittävän vahvat sote-alueet pystyvät kantamaan alueellisen ja taloudellisen vastuun tarvittavasta tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminnasta. Tämä edellyttää kiinteää ja koordinoitua yhteistoimintaa yliopiston, ammattikorkeakoulun, toisen asteen koulutuksen ja palvelutuotannon kanssa.

Tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen organisointi on jo integraationäkökulmasta perusteltua rakentaa alueella toimivien sosiaalialan osaamiskeskus – ja perusterveydenhuollon yksiköiden pohjalle. Sosiaalihuollon osaamiskeskustoiminta on osin kyennyt vakiinnuttamaan kiinteän kuntayhteistyön ja tämä tulee ottaa huomioon uusia rakenteita / yksiköitä muodostettaessa.

Sosiaalihuollon tutkimuksen ja kehittämisen koordinointi- ja rahoitusmalli

Sosiaalihuollon tutkimukselta ja kehittämiseltä puuttuu vastaava koordinointi- ja rahoitusmalli kuin terveydenhuollossa (tutkimus-evo). Sosiaalihuollon tutkimukseen ei ole mitään erillisoitoa. Kiinteitä rakenteita ja rahoitusta tarvitaan erityisesti käytäntölähtöiseen tutkimukseen, työmenetelmien

kehittämiseen ja laajan kehittämistoiminnan arviointiin sekä sosiaalihuollon vaikuttavuuden tutkimiseen. Nykyisin kertyvä tutkimus jää usein irralliseksi eikä vahvista alan yhteistä tieto- ja osaamispohjaa.

Yliopistollisen koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyö kuntien palvelujärjestelmän kanssa tulee toteuttaa samassa rakenteessa kuin terveydenhuollossa. Nykyiset erityisvastuualueet eivät lähtökohtaisesti voi toimia yhteisenä rakenteena, koska sosiaalihuollolta puuttuu yliopistollisten keskussairaaloiden kaltainen erityispalvelurakenne. Siksi Huoltaja-säätiö vastustaa mahdollisesti yliopistollisiin keskussairaaloihin kiinnittyvää tutkimus- ja kehittämistrakennetta. Sen sijaan säätiö esittää vaihtoehdoksi mallia, jossa *sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tutkimus ja kehittäminen koordinoidaan alueellisessa yhteistyössä sote-alueilla tai erva-alueitasoisesti*. Olennaista on vakiintunut rakenne ja mahdollisimman tasavertainen evo-rahoitus.

Oma kysymyksensä on sosiaalihuollon erityistä erityisosaamista vaativa kehittäminen ja vahvistaminen. Moniammatillista erityisosaamista kokoavan ja vahvistavan osaamiskeskusrakenteen (esim. lastensuojelu) tarve ja tarkoitus tulee selvittää erikseen.

Myös Kaste-tyyppinen kehittämisrahoituksen koordinointi, resurssit ja kehittämisen organisointi tulisi siirtää samoille järjestämisvastuisille tahoille kuin muukin sote-kehittämistoiminta, lähinnä sote-alueiden koordinoitavaksi. Nykyisenmallisessa Kaste-ohjelmassa ongelman muodostavat vaihtuvat kunnat, teemat ja projektit, jotka eivät aina toteudu kuntien tarpeista lähtien.

Huoltaja-säätiö esittää painokkaasti, että järjestämislaissa säädetään sosiaalihuollon evosta terveydenhuollon tapaan. Tässä yhteydessä säätiö haluaa viitata ylisosiaalineuvos Aulikki Kananojan esiselvitykseen sosiaalihuollon erityisvaltionosuudesta (2013). Huoltaja-säätiö pitää siinä esitettyä ajatusta sosiaali- ja terveydenhuollon opetus- ja tutkimuskunnista kehittämisen ja kokeilun arvoisena.

Mahdollistava lainsäädäntö

Huoltaja-säätiö näkee sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislainsäädännön eräänlaisena puitelainsäädäntönä, jonka tulisi mahdollistaa ja kannustaa kuntien omista historiallisista, kulttuurisista, väestöllisistä, maantieteellisistä ja sosioekonomisista lähtökohdista, tarpeista ja voimavaroista syntyviin vaihtoehtoihin ja ratkaisuihin.

Huoltaja-säätiö kannattaa sote-integraation vahvistamiseksi, sen yhteisen sekä sosiaalihuollon oman tietopohjan ja uusien yhteisten toimintatapojen muodostumiseksi pilotointeja tai vapaakunta-tyyppisiä tutkimus- ja kehittämistrakenteita.

HARRI JOKIRANTA

Harri Jokiranta

Hallituksen puheenjohtaja

Ulla Salonen-Soulié

Toiminnanjohtaja